

ХРИСТО ФОТЕВ
СЛОВО ЗА ИВАН ПЕЙЧЕВ

chitanka.info

Аз би трябвало да мълча, но не мога да преодоля в себе си Иван Пейчев, срещата с когото — и приятелството — е една от най-големите сполуки в живота ми.

Ние се срещнахме преди 10 години, след отпечатването на една моя юношеска поема, в която ентусиазмът и провинциалната амбиция на отчаяно момче ми обещаваха сигурното бъдеще на непрестанно насилие над думите — престъпление, което се извършва в името на всичко, каквото пожелаете.

Тогава аз не знаех какво да правя със своята собствена душа и под внушението на една огромна, вече почти изчезнала аудитория бях на път да си измисля друга, по-приемлива, по-опитомена, но не своя душа, да я извая и защитя с печалното въодушевление на Андерсеновите оловни войничета...

Музика... Началото на парада... Рязко повишено самочувствие, но Иван Пейчев с една отривиста реплика разпори барабаните му — това ме оскърби въпреки великолепната му усмивка и оттогава е любовта ми и нервната гримаса на дъното ѝ — което ме прави и по-малкия в нашето приятелство.

Помня — неговата красота ме удиви. Тая почти болезнена красота на главата му — особено ръцете — и в най-привично делничните движения. Крехко колебливата му походка, чиято опорна точка е някъде между небето и земята — и може би затова — невероятно стабилна. И най-вече — дълбоката клавиатура на неговите жестове — резки, брутално отчетливи — скръбно средство за защита на една нежна, уязвима, чувствителна душа. А други — изваяни от доверие за удостоените и достойни за доверие... Едва забележими и празнични, защото носталгията по празника е главното, което ни сближи. Как да забравя — една маса, три риби, пет чаши и силуета на някоя измъкната из тишината дума, която тъй рязко смъква дрипите си, че ни заслепява с внезапната си любовна голота.

Празнична е същността му! Той винаги носи празника в себе си — празника е неговото здраве... И той го осъществява! И с това отрича „теорията на ужаса“ — смъртта! Той е винаги в центъра на празника и малко встрани от него... Тука е тайната на неговото обаяние, което обединява понякога на масата му толкова различни и изначално разделени светове. Невинни и виновни по призвание, ангели и бивши архангели, мъже и жени, и деца... Момичета!

Това би могло да се нарече „Иван-Пейчевската атмосфера“ — тъжно обещание за братство, обещание, което се излъчва и от кожата, от порите на неговите стихове.

Защото и те — както всичко, направено от човека — са по ръста и по образа на създателя си.

Отношенията му с думите са, както отношенията му с хората — страстни, категорични, драматични.

Драматизмът на неговите отношения с думите се сгъстява понякога дотолкова, че тялото му — което той не обича — не издържа, и тогава той, най-нежният и най-общителният, трябва да изпие чаша с вино, за да възстанови контакта си с хората... Дори с най-близките!

Но той не се предава, т.е. не прибъгва до насилие над думите, в което е и голямото поражение на повечето от колегите му. Той знае тайната на паузите между думите — спасителната пауза, в която се възстановява взаимното доверие... Оная тъй рядко интимна интонация, окървавена от безкрайните часове на самота, очакване, търпение, време на мизерия и тържествуване, на оскърбление и разкаяние, на смирение... (Аз се плаша — и кой има смелостта да дешифрира живота на поета.) Но да се върна на интонацията — единствената интонация, която възстановява невинността — първичното предназначение на думите... А има ли по-насипвана и по-компрометирана материя от думите?

Това е работа! Святата, истинска, единствена работа на поета, в която успехите са толкова съмнителни, а признанието — тъй оскърбително понякога. Най-несправедливо оценимата работа, защото предаността, верността към думите понякога е по-голяма от тая към хората, към езика им. А кой друг, ако не поетът, може да защити и съхрани живота на езика и непрестанно застрашаваното му здраве?

Тъкмо тук е опасното пространство, трагиката на поета — родения — мястото, изпепелено от гръмотевиците на толкова професионални и непрофесионални наблюдатели на нашата поезия... И ме изумява устойчивостта — силата, с която въпреки всичко се осъществява поетът. Наистина пи са „слепи децата на боговете“, или са „зрящи очите на душите им“ — не зная, но винаги са ме изумявали явленията Ботев, Яворов, Дебелянов, Далчев, Пейчев, Геров...

И на края — това е най-убийствената, най-нездравословната работа! Най-безнадеждно непрекъснатата работа, която ерозира тялото

— очите, ръцете, сърцето... Но какво е тялото пред възможността да бъдат съчетани няколко най-различни и често пъти враждебни помежду си думи, да бъдат измъкнати от хаоса те и да бъдат венчани, както Ромео и Жулиета в параклиса пред олтара на отец Лоренцо.

Но да! Какво е жалкото тяло пред точното и красиво-атлетическо словосъчетание:

*Когато ти решиш да си заминеш,
недей си взема сбогом нито с мен,
нито с морето!
Иди си, без да се сбогуваш!*

О, работа, в която животът на поета прилича на самоубийство, но не е самоубийство, а едно непрекъснато изумление от човека и живота във всичките му превъплъщения!

Поетът умира от изумление!

Аз не говоря за имитаторите в областта на словосъчетанията, колкото и свършени да са те. (О, колко тънка, едва забележима, но съдбовна е тая граница между имитацията и истинското... Неописуемото.) Не за тия, които насилват думите (а те са толкова безпомощни и невинни), които извиват техните китки и юношески глезени и ги захвърлят в моргата — по мрамора на жалките си книги, изпълнени с агонията на насилените, оскърбени средства!

Говоря за поетите! За хората — изстрадали любовта си към живота, осъзнали — изкупили отговорността си пред средствата! За малкото, които са над инфантилната имитация на възторга и ентузиазма — истинските възторжени ентузиасты... За които правенето на поезия не е средство, а съдба! Съдба, в която една нация осъзнава стойността си... Говоря за Иван Пейчев!

Иван Пейчев отдавна преодоля популярното за поезията ни през 50-те години „непосредствено отреагиране на събитията“, в което прекрасните намерения ни трогваха въпреки печалните резултати. Инстинктът му подсказа, че голямото, вдъхновено стихотворение е само по себе си едно голямо събитие, не по-малко материално и въздействащо от едно Кремиковци, от една напоителна система, от една реколта... Инстинктът ли? Преди всичко опитът.

Димитровградските стихотворения... Там той изстрада цялото тъй наречено „реализиране на темата строителство“, предварителните конструкции, обезкървените резултати, отчаянието... Но въпреки това от тия стихотворения се излъчва такова обаяние — трогателно и лъчезарно, — не по-малко светло от детското присъствие в грозните, но тъй скъпи за сърцето димитровградски блокове.

В паузата, продължила няколко години, той си наложи спасителното мълчание на оздравяващите — пие вино, влюбва се в жени и пред очите им осъществява верността си към единствената, пътува с приятели с влакове към морето... Усмихва се, а може би му е било смъртно трудно. Сигурно е имало месеци на отчаяние, но той не е от расата на поетите, които развяват спалните си пижами из страниците на литературни списания... Той осъществява живота си с едно почти декоративно достойнство! Тогава може би са прозвучали първите реплики на неговите пиеси — другата му способност да материализира думите, — но сега няма да говоря за това.

Аз ще говоря за мълчанието! За златните гвоздеи в устните на поета! За това огромно, достойно, невероятно съсредоточаване, наречено мълчание! За едно мълчание, което носеше всички белези на религия и въпреки това — бе преодоляно. За преодоляното мълчание, из което избиха златните кълнове на последните му стихотворения! И за онова тъй рядко явление в поезията на всички народи — опита му да разбие мита за себе си! Тука е неговото величие — рискът, страхът (и с основание) от една безпределна самота. Защото ние не обичаме да разбиват представите ни за някого. И жестоко си отмъщаваме. В това е голямата катастрофа на повечето поети. Но Иван Пейчев пое риска (той не ни казва какво му е струвало това) и разбива легендата за себе си! Предпочете да остане верен на сегашното си общество, на сегашната си душа, отколкото на представата ни за него... Последните му стихотворения са доказателство за това. Между тях има стихове, които той обича, и такива — които не обича. За първи път — никаква преграда между него и думите... Лице с лице! Едно изключително доверие от двете страни — 80 стихотворения, половината от които са на равнището на най-хубавото в съвременната европейска поезия! Свободни, мощни, нежни стихове — една целенасочена и експресивна материя, положена върху остриетата на няколко скръбни синкопа...

*И все пак ти не съществуващ, смърт!
Ти, жалък ритуал на моето познание!*

Кратки стихотворения, осъществени с оная свобода, която окриля отношенията между най-близките любими хора.

*Подарявам ти голямото свое море!
Подарявам ти реката, която обичам!
Подарих ти всичко, което нямам
— защо си с друг?*

*Мога ли с беззащитните свои ръце
да извая — от дъжд нежността си и тебе?*

Стихотворения, в които той достига до дъното на самотата си и с това я отрича... Той преминава през всичките ѝ кръгове, за да се срещне с нас... И той се среща с нас и ни засвидетелствува изстраданото си доверие. Ние можем да харесваме и да не харесваме неговите стихотворения, но ние не можем да не почувствуваме достоверността им, мястото им в пространството. И в това е стойността на голямата поезия! Особено сега — когато клякборите отново заработиха с розовите си длани и се развихря тая некрофилистична оргия над гробовете на знайни и незнайни герои...

Аз ще говоря за Иван Пейчев! За истинската поезия! За поведението на поета...

В тоя смисъл неговият живот за мен е урок по морал!

И аз съм му благодарен!

Христо Фотев

1967 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.